

SUMMARY

Gancheva V. The analysis of existing program-methodological support of CYSS in the education system.

The article considers the problem of program support training process of young sportsmen, which are subordinated to the extracurricular educational establishments of the Ministry of education and science of Ukraine. One of the important tasks of the CYSS, SCYSOR and SHSM is preparation of highly skilled sportsmen. Modern level of sport achievements requires precise planning and organization of training process and targeted long-term preparation of sportsmen, especially it concerns children and youth sports, which is the basis for future achievements of the representatives of Ukraine at the competitions of the highest level.

The article is referred to the importance of the analysis of contemporary trends and technologies in the development of the system of children and youth sports relevant to today's requirements.

The effectiveness of the work of sports schools largely depends on adequate provision of the educational process of young sportsmen program-methodological documents, the determining value of which have training programs. In accordance to this the following tasks were defined: to analyze the provision of the educational programs, which are the basis for teaching and training work of children and youth sports schools in the system of the Ministry of education and science of Ukraine; identify sports and CYSS, the methodological support of which is obsolete and do not meet modern requirements.

The conducted analysis of normative-legal documents in the sphere of physical culture and sports has shown that state policy is significantly directed at the development of youth sport; that the existing training programs on kinds of sports which are cultivated by CYSS, SCYSOR and SHSM of the system of the Ministry of education and science of Ukraine require urgent review and revised in the light of modern requirements; training and methodological programs in sports for youth, sports school, SVSM need further consideration and improvement in the light of modern requirements, supervision and support from the relevant federations of Ukraine.

Key words: program-methodological support, children and youth sports schools, legal documents, training process, educational program, program material, modes of operation, stages of preparation.

УДК 37.0143

О. О. Єжова

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ У НОВІЙ СОЦІОКУЛЬТУРНІЙ РЕАЛЬНОСТІ

У статті розглянуто провідні риси нової соціокультурної реальності: реформування суспільства, структурні зміни у формах власності на засоби виробництва, формування нових виробничих відносин, соціальна диференціація суспільства, переоцінка та руйнація усталеної системи життєвих цінностей, формування нової ціннісної ієрархії, провідна роль інформації та комунікації, поширення мультикультуралізму, посилення впливу релігії на всі сфери діяльності людини. Доведено необхідність їх урахування у виховному процесі.

Ключові слова: соціокультурна реальність, умови соціокультурної реальності, глобалізація, наслідки глобалізації, виховання дітей і молоді.

Постановка проблеми. Виховання особистості здійснюється в конкретних історичних умовах, зумовлених особливостями етапів розвитку суспільства. Початок нового століття характеризується його суттєвими трансформаціями як в соціальній, так і в культурній сферах. Ці сфери суспільного життя є обов'язковими, штучно створеними людиною, і хоча мають певну самостійність, але все ж нерозривно пов'язані між собою, що в сукупності дозволяє говорити про соціокультурну реальність.

Аналіз актуальних досліджень. Більшість науковців розглядають соціокультурну реальність як особливе й складне явище. Існує декілька підходів до її визначення і трактування. У багатьох роботах досліджується проблема розвитку культури в нових соціокультурних умовах, і лише в деяких працях – виклики нової соціокультурної реальності щодо освіти та виховання підростаючого покоління.

Отже, проблемі виховання підростаючого покоління в нових соціокультурних умовах приділено недостатньо уваги.

Мета статті полягає у визначенні провідних рис нової соціокультурної реальності та їх впливові на виховання дітей і молоді.

Виклад основного матеріалу. Для трактування поняття «соціокультурна реальність» звернемося до енциклопедичних словників та праць філософів, соціологів і психологів. Так, за визначенням, поданим у Філософському енциклопедичному словнику, реальність (від лат. *Realis* – речовий, дійсний) – це те, що існує в дійсності [5, 572]. Термін «соціокультурна» походить від лат. *socialis* – суспільний та *cultura* – обробіток, виховання, освіта, розвиток, шанування. Отже, враховуючи походження терміну, науковці так тлумачать поняття «соціокультурна реальність»:

– соціокультурна реальність – це засоби й форми життя людей, що складаються в результаті творчої діяльності людини та виражають смисл історичного процесу;

– соціокультурна реальність – це існування створених людиною загально значущих символічних форм, які мають два взаємозумовлених виміри, матеріальний (соціальні інститути, готові продукти мистецтва тощо) і духовний (цінності, значення, ідеали, норми, уявлення тощо) [1];

– соціокультурна реальність містить соціальну й культурну сфери життєдіяльності суспільства, які мають два взаємозумовлених виміри, матеріальний і духовний, та характеризуються конкретним історичним часом і простором;

– соціокультурна реальність – це поєднання соціальних і культурних механізмів, які мають потужний вплив на процеси в суспільстві; це взаємодія й поєднання ідеального та матеріального [5];

– соціокультурна реальність – це сукупність неповторних (унікальних) ситуацій, які утворюються та конструюються в діяльності людей, насамперед, у мислинневій і комунікаційній [3];

– соціокультурна реальність – це особливий комунікативний стан, який виникає в процесі взаємодії людей щодо різних явищ матеріального і духовного світу [4];

– зміст поняття соціокультурна реальність містить соціальне та культурне життя соціуму, який виступає суб'єктом соціокультурного життя. Отже, соціокультурна реальність означає особливу реальність, у якій у конкретний історичний час здійснює свою діяльність конкретний соціальний суб'єкт в історично сформованому культурному середовищі;

– соціокультурна реальність – це певний зріз наших уявлень щодо дійсності через суспільство і культуру, в основі якого знаходиться взаємодія трьох сфер, оточуючих особистість (світ, інші, символічне) [1].

Отже, в більшості визначень соціокультурної реальності акцентується увага на її штучності, створенні людиною (соціумом) символічних форм (засобів, способів життя, цінностей, ідеалів, норм, соціальних інституцій тощо), тобто існуванні й розвитку матеріальної та духовної культури суспільства в конкретному історичному часі й простору.

Тому під соціокультурною реальністю розуміємо певний зріз наших уявлень про дійсність; буття створених людиною загальнозначущих символічних форм, яке має два взаємозумовлених виміри: матеріальний (соціальні інститути, що здійснюють виховну функцію) та ідеальний, духовний (цінності, значення, ідеали, норми, уявлення тощо); існує на буденному і спеціалізованому рівнях, кожен з яких характеризується особливими видами й способами організації діяльності та взаємодії, специфічними критеріями оцінки їхньої якості та результатів, власним місцем у спільному існуванні людей.

Соціокультурну реальність можна розглядати в трьох аспектах:

- 1) як чинник суспільного життя;
- 2) як внутрішнє самовираження суспільного життя;
- 3) як духовну якість суспільного життя.

У структурі соціокультурної реальності суспільство розглядається як цілісність, як уся сукупність його матеріальних та духовних складових, економічних, політичних, правових, моральних, релігійних та інших компонентів, що утворюють середовище життєдіяльності для цілих соціальних груп або окремої особистості.

У кожній історичній соціокультурній реальності виховання базується на такій системі цінностей, яку поділяє більшість членів суспільства. Під час процесу життєдіяльності суб'єкта (особистості) відбувається його трансформація, реалізація творчого потенціалу та перетворення соціокультурної реальності. Дослідники вважають, що соціокультурна реальність є суспільним інститутом духовно-інтелектуального розвитку особистості та збагачення її цінностей з метою розкриття всіх природних здібностей людини.

Слід зазначити, що історичний час і простір можуть зумовлювати відмінні між собою системи життєвих цінностей. Тобто, соціокультурна реальність має свої характерні особливості, які впливають на особистість і призводять до формування в неї особливого менталітету та певних стереотипів мислення й поведінки.

Проголошення незалежності України призвело до радикальних змін у соціумі та культурі, що дозволяє стверджувати про формування нової соціокультурної реальності, яка має низку якісних особливостей.

Аналіз наукових праць вітчизняних та зарубіжних дослідників дозволяє стверджувати, що риси нової соціокультурної реальності є наслідком впливу невинного процесу розвитку нашої цивілізації – глобалізації. Для виховання особистості ці особливості мають як позитивне, так і негативне значення. Зупинимося на характеристиці деяких з них.

1. Глобалізація призвела до процесу реформування суспільства (суспільство знаходиться на етапі переходу від посттоталітарного до постіндустріального (інформаційного)). Це сприяє реалізації демократичних свобод у сфері ідеології та свободи совісті, активізації діяльності добровільних товариств, об'єднань, асоціацій різного спрямування, які потужно впливають на формування нового громадянського суспільства. Водночас перехідність етапу розвитку суспільства призводить до неясності особистісних перспектив, невизначеності громадян у соціальному виборі, до порушення функціонування соціальних підсистем (виробничої, політичної, культурної, освітньої тощо), до поширеності катастрофічного світосприйняття, відсутності соціально визнаних засобів поведінкових стратегій для самореалізації й досягнення життєвої мети.

2. Відбуваються структурні зміни у формах власності на засоби виробництва, йде формування нових виробничих відносин. Безперечно, що спостерігається зростання темпів виробництва, розповсюдження та споживання культурних цінностей [1]. Але ці зміни породжують появу

нових класів, нових прошарків суспільства. Разом з ними з'являється їх психологія, мораль, людські взаємовідносини, нові форми культурного буття, стилю і способу життя. Для виховання дітей і молоді негативні наслідки впливають з процесу приватизації їх сфери дозвілля (знищення системи дитячого та юнацького спорту, закриття підліткових та молодіжних клубів, руйнація системи позашкільної освіти загалом).

3. У свою чергу, перехід до ринкових відносин спричиняє появу економічних проблем, які зумовлюють падіння рівня життя, безробіття, зuboжіння, відчуття соціальної безперспективності. Спостерігається соціальна диференціація суспільства, яка супроводжується соціальною нерівністю в доступі до культури, зокрема до освіти. Такі процеси зумовлюють зростання випадків правопорушень, особливо в підлітковому та молодіжному середовищі.

4. Відомо, що соціокультурні традиції, менталітет нації завжди виступають факторами інтеграції суспільства, але в умовах нової соціокультурної реальності спостерігається руйнація системи життєвих цінностей, їх переоцінка та формування нової ціннісної ієрархії. Дослідники відмічають посилення тенденції до зміни системи базових цінностей, до переваги особистісних соціальних потреб, особистісних цінностей. У суспільстві втрачають лідируюче положення такі особистісні якості, як духовність, мораль, професійність тощо. Не залишаються осторонь проблеми переоцінки цінностей й засоби масової інформації, які своєю діяльністю часто сприяють руйнації гуманістичного світогляду, поширенню бездуховності, жорстокості, насилля, формуванню споживацької поведінкової стратегії.

5. Процес глобалізації сприяє встановленню різних нових комунікацій, розширює комунікаційні можливості особистості. Разом з цим, поєднання впливу систем базових цінностей різних ідеологічних систем на підростаюче покоління сприяє порушенню наступності у відношеннях між поколіннями. Спостерігається розрив між поколіннями, адже батьки формувалися в іншій соціокультурній реальності, ніж їх діти. Цінності батьків, їх світоглядні позиції, досвід вступає у протиріччя з умовами нової соціокультурної реальності. Втрата наступності поколінь під час соціально-політичних трансформацій призведе до руйнації єдиного виховного середовища, що несе загрозу для цілісності суспільства, економіки та культури.

6. Для співіснування різних культур глобалізація висуває принцип мультикультуралізму. Деякі дослідники в реалізації мультикультуралізму вбачають загрозу існуванню культур, які за вказаним принципом

потраплять до так званих «периферійних, залежних». Занепокоєння викликано й зниженням статусу національних мов унаслідок утвердження в якості міжнародного засобу комунікації англійської мови. Загалом, глобалізація призвела до загострення проблеми національно-культурної ідентичності, яка, у свою чергу, породжує низку питань у політичному, економічному та громадському житті. Незаперечним є факт, що сучасне культурне життя характеризується структурною мозаїчністю, тобто новим співвідношенням професійної, самодіяльно-художньої, традиційно-народної та релігійної культури. В Україні зміна статусу, ролі й функцій національної культури сприяє становленню державності, формуванню національної ідентичності та виступає фактором прогресу суспільства.

7. Однією з важливих умов нової соціокультурної реальності стає релігієзація значних прошарків суспільства. Суттєвим стає вплив релігії на мораль, мистецтво, спосіб життя, життєві цінності, що дозволяє стверджувати про виникнення нових духовних потреб особистості.

Висновки. Таким чином, визначено, що провідним фактором, який зумовлює виникнення нових соціокультурних умов є глобалізація процесу розвитку суспільства. Глобалізація спричинює реформування суспільства, структурні зміни у формах власності на засоби виробництва та формування нових виробничих відносин, соціальну диференціацію суспільства, переоцінку та руйнацію усталеної системи життєвих цінностей, формування нової ціннісної ієрархії, провідну роль інформації та комунікації, поширення мультикультуралізму, посилення впливу релігії на всі сфери діяльності людини. Отже, наслідки глобалізації ставлять перед освітою низку завдань, пов'язаних, насамперед, з урахуванням їх негативних моментів у процесі виховання дітей і молоді. Вважаємо, що недостатня увага суспільства до проблем виховання може стати потужним фактором його дестабілізації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барковский П. В. Опыты социокультурной реальности: манифест [Электронный ресурс] / П. В. Барковский. – Режим доступа : <http://www.belintellectuals.eu/discussions/?id=64>.
2. Ермичева В. А. Современное искусство как фактор трансформации социокультурной реальности (на примере российского общества) : дис. ... канд. социол. наук : 22.00.06 / Ермичева Вероника Александровна. – М., 2004. – 163 с.
3. Кожанова М. Б. Этнопедагогический подход в изучении социокультурной реальности [Электронный ресурс] / М. Б. Кожанова. – Режим доступа : http://vestnik.chgpu.edu.ru/65_PDF/20.pdf.
4. Мансурова В. Д. Журналистская картина мира как тип социокультурной реальности : дис. ... д-ра филос. наук : 09.00.11 / Мансурова Валентина Дмитриевна. – Барнаул, 2003. – 375 с.

5. Сощенко И. Г. Индивидуальность и идентичность человека в условиях информационного общества / И. Г. Сощенко // Вестник Ставропольского государственного университета. – 2006. – Вып. 47. – С. 76–80.

6. Философский энциклопедический словарь / Гл. редакция: Л. Ф. Ильичёв, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалёв, В. Г. Панов. – М. : Сов. Энциклопедия, 1983. – 840 с.

РЕЗЮМЕ

Ежова О. А. Воспитание личности в новой социокультурной реальности.

В статье рассмотрены ведущие черты новой социокультурной реальности: реформирование общества, структурные изменения в формах собственности на средства производства, формирование новых производственных отношений, социальная дифференциация общества, переоценка и разрушение устоявшейся системы жизненных ценностей, формирование новой ценностной иерархии, ведущая роль информации и коммуникации, распространение мультикультурализма, усиление влияния религии на все сферы деятельности человека.

Ключевые слова: *социокультурная реальность, условия социокультурной реальности, глобализация, последствия глобализации, воспитание детей и молодежи.*

SUMMARY

Yezhova O. Education of the personality in the new social and cultural reality.

The article describes the leading features of the new social and cultural reality. They include: social reforms, structural changes in the form of ownership of the means of production, the creation of new industrial relations, social differentiation of society, revaluation and the destruction of the established system of values in life, the formation of a new hierarchy of values, the leading role of information and communication, the spread of multiculturalism, the growing influence of religion in all spheres of human activity. It is shown that the main factor that leads to the emergence of new social and cultural conditions of globalization is the process of social development.

The beginning of the new century is characterized by its significant transformations both in the society and in culture. These aspects of life are the most significant. Education of the personality is carried out in the specific historical conditions caused by peculiarities of the stages of social development. Each historical social and cultural reality of education is based on a system of values shared by most members of society. Social and cultural reality has its own characteristics that influence personality and leads to the formation of its special mentality and certain stereotypes and behavior. Thus, the effects of globalization set a number of education related tasks primarily on account of their negative aspects in the education of children and youth. We believe that the lack of public attention to the problems of education can be a powerful factor in its destabilization.

The author defines globalization as the reform of the society, structural changes in the forms of ownership of production means and the formation of new production relations, the social differentiation of the society, revaluation and the destruction of the established system of life values, the formation of a new hierarchy of values, the leading role of information and communication, dissemination of multiculturalism, the growing influence of religion on all spheres of human activity. Therefore, the consequences of globalization set for education a number of tasks, primarily taking into account their negative moments in the process of upbringing of children and youth.

Key words: *social and cultural reality, conditions of social and cultural reality, globalization, effects of globalization, education of children and youth.*